

MORGENROOD
EN OPGANG

HOMMAGE À

Jacob Böfme

Een Film van
MAX HOPP, JAN KORTHÄUER,
RONALD STECKEL & KLAUS WEINGARTEN

PROLOOG

Voor de tijd van de wereld werd de mens erkend als een vorm van goddelijke wijsheid, die echter in generlei vorm verschijnt, maar magisch is, zoals aan iemand een beeld in de droom verschijnt, dat zonder essentie is.¹

Doch de diepte zonder einde wenste zich in gelijkenissen te openbaren als in het lichaam van een maagd, een spiegel van goddelijkheid en eeuwigheid in grond en ongrond, een oog van Gods heerlijkheid.

In en met datzelfde oog werden de tronen van vorsten geschapen, zoals de engelen, en tenslotte de mens.

Adam was een mens, naar Gods beeld geschapen, geheel aan God gelijk.²
En het licht scheen in hem.³

Hij was van grote schoonheid, vol vreugde en lust, in een kinderlijk gemoed.⁴

Gods kracht kleepte hem in helderheid. Tijdens de nacht en de dag zag hij, met open ogen, zonder wimpers. Slaap was hem vreemd, nacht bleef hem verre, want in hem woonde Gods macht en hij was volmaakt en voltooid.⁵

Hij was één mens, niet twee. Hij was de man, hij was de vrouw, klaar om engelen te baren. Hij bestond uit vlees en bloed, maar was hemels, al hetgeen hem vormde was heilig.⁶

Zoals God overal in de wereld is en toch niets bezit; zoals vuur woont in water maar het niet bezit, en zoals licht in de duisternis schijnt, maar die duisternis niet bezit; dag in nacht en nacht in dag, tijd en eeuwigheid en eeuwigheid in tijd; zo is ook de mens geschapen.

Want de uitwendige mens is tijd, hij leeft in de tijd, en de tijd is de buitenwereld, dit is ook de uitwendige mens.

En de innerlijke mens is de eeuwigheid, tijd en wereld van de geest, die ook in het licht leeft en in de duisternis, in Gods liefde is het eeuwige licht, in Gods toorn is de eeuwige duisternis. Wat in hem geopenbaard wordt, daarin woont zijn geest, of in duisternis of in licht.⁷

Dat hemelse beeld ligt in alle mensen. Maar bij sommigen leeft het, bij anderen leeft het niet.⁸

Ach, waarom kennen wij ons zelf niet! Jij, edele mens, wanneer je jezelf zou kennen, wist wie je bent, wat zou je gelukkig zijn!⁹

De schoenmaker en lakenhandelaar Jacob Böhme leefde van 1575 tot 1624 in Görlitz aan de Neisse. Daar schreef hij ondanks tegenwerking van de hogere geestelijkheid, die hem als ketter vervolgde en een schrijfverbod oplegde, de belangrijkste boeken van de Duitse mystiek.

NACHT

Aldus heb ik nu geschreven, niet luisterend naar mensen of uit boeken-wijsheid, maar mijn eigen boek, dat binnen in mij is geopend. Want het boek van de edele gestalte - van Gods evenbeeld - mocht ik lezen.¹⁰

Mijn boek heeft slechts drie bladzijden. Dit zijn de drie principes der

eeuwigheid. Daarbinnen kan ik alles vinden. Ik kan de herkomst en de geheimen van de wereld daarin vinden.¹¹

Hiervoor heb ik geen ander boek nodig.¹²

Want het boek van alle geheimen is de mens zelf: hij is zelf het boek over het wezen van alle wezens, omdat hij de gelijkenis van de Godheid is. In hem ligt het grote geheim. Dit te openbaren ligt echter in Gods geest.¹³

God heeft mijn ziel naar een wonderbaare school gevoerd, en ik kan niet werkelijk zeggen dat mijn eigen Ik iets is, iets verstaat.¹⁴

Want wat ik maak, is niet mijn verdienste; ik schrijf het zoals de Heer het mij vergunt. Ik ben slechts Zijn werktuig, waarmee Hij doet wat Hij wil.¹⁵

GODS LICHAAM

Hef je ogen omhoog in de geest en zie hoe de hele natuur met alle krachten die bij de natuur betrokken zijn, daarbij de ruimte, de diepte, de hoogte, de hemel en de aarde, en al hetgeen daarin opgesloten is en boven de hemel, Gods lichaam is.¹⁶

Wie dat ziet, vindt twee hoedanigheden, een goede en een slechte,¹⁷ liefde en boosheid,¹⁸ die hier ter wereld in alle krachten, sterren en elementen, tevens ook in alle schepselen, zich in elkaar voegen als één ding.¹⁹

Alle schepselen zijn uit beide kwaliteiten samengesteld en leven er in zoals in hun moeder.²⁰

Nu worstelen deze twee kwaliteiten voortdurend met elkaar.²¹

Want de zachtmoedigheid in de natuur is een stille rust; maar de grimmigheid in alle krachten brengt alles in beroering, rennend, gehaast, gebarend.

De drijvende kwaliteiten brengen verlangen in alle schepselen ten goede en ten kwade, zodat alles elkaar begeert, zich met elkaar vermengt, toe- en afneemt, mooi wordt, bederft, liefde wordt en haat.²²

Overal heersen kwaad en goed in die natuur, alles groeit en leeft in deze tweevoudige drift, hoe dan ook. Behalve bij de heilige engelen en de grimmige duivels, want voor hen is het al beslist.²³

Wanneer we in Gods schepping rondkijken, zien we wonderlijke zaken, die toch uit dezelfde bron zijn voortgekomen. Want we beoordelen kwaad en goed, leven en dood, vreugde en leed, liefde en haat, bedroefd zijn en lachen: en zien dat alles uit één wezen is voortgekomen.²⁴

Dus uit het kwade en de goede will in de hele natuur, en dus in alle schepselen, volgt een gestaag worstelen, vechten en pijn, zodat de wereld een tranendal is vol leed, vervolging en zwaar leven.²⁵

Zo is er een gestaag pijnigen, jammeren en klagen: en alle schepselen moeten zich in dit leven wel laten martelen.²⁶

Want zo er geen kwaad bestaat, kan het goed niet herkend worden.²⁷

O mens, je bent niet geschapen uit het woord van kwaad en goed zoals de dieren. Had je niet van kwaad en goed gegeten, zo zou er in je niet het woedevuur zijn; maar je bent helaas geschapen als een dier. Het is gebeurd: de liefde Gods ontferm zich over je. Zo is het beslist.²⁸

En daarom wordt deze wereld als een eigen principe erkend, zodat ze een eigen natuur-god heeft, zoals de zon, en die wiens goddelijk licht waarlijk door alles heen schijnt, door en door. Het zonnelicht neemt zijn essentie van Gods vuur, en Gods vuur van Gods licht. Zo geeft het zonnelicht alle elementen kracht, aan alle schepselen, tevens aan de gewassen op aarde. En alles wat van goede wil is, krijgt dan Gods kracht, zo het zich spiegelt in de spiegel van wijsheid die groei geeft en leven. Want God is bij alle wezens aanwezig.²⁹

VRAGEN

Wat denk je, dat er voor de tijd van deze wereld en voor deze wereld bestond?

Waaruit denk je dat aarde en sterren gemaakt zijn?

Of wat denk je wel, wat er in de diepte boven de aarde zou kunnen zijn? Of waaruit die diepte bestaat?

Of hoe denk je wel, dat de mens Gods afbeelding is, waarin God woont?

Of wat denk je hoe de toorn des Heren zijn zal ?

Of wat neemt God de mens kwalijk als Hij hem zo pijnigt, hoewel Hij hem toch zelf geschapen heeft?

Waarom is hij een zondaar en wordt tot eeuwige pijn veroordeeld ?

Waarom heeft Hij dan geschapen waaraan de mens zich kan vergrijpen?

Datgene moet dan toch een veel groter kwaad zijn? Waaruit en waarom is het ontstaan?

Of anders: wat is oorzaak of begin van Gods duistere toorn, bron van hel en duivel?

Of hoe komt dat alle schepselen op deze aarde elkaar bijten, slaan, schoppen of stoten, en alleen de mens is zondig?

Of waar komen de giftige, kwaadaardige dieren en wormen vandaan en al het ongedierte?

Of waar zijn de heilige engelen uit voortgekomen?

Tenslotte wat is ziel van de mens, en de Grote God zelf?³⁰

DE ANDERE WERELD

Komt, geliefde kinderen van God, we zijn nog ver verwijderd en ontstaan pas bij de geboorte. We baren met groot verlangen uit grote angst en kennen het zaad niet dat wij baren, want dat ligt verholten. We baren niet voor deze wereld, hoe willen we dus de vrucht met de ogen van deze wereld zien? Want de vrucht is niet van deze wereld.³¹

DER VERBORGEN GOD

Zien wij de zichtbare wereld en haar wezen en zien wij het leven van alle schepselen, zo zien wij hoe de onzichtbare geestelijke wereld gelijk is, aan de zichtbare wereld waarin ze verborgen is, zoals de ziel in het lichaam. En zien daaraan dat de verborgen God door alles is; en toch voor de zichtbare

wezens geheel verborgen.

Wij hebben een exempel in het gemoed der mensen, dat gelijk een onzichtbaar vuur is, dat licht en duisternis brengt, vreugde en smart: doch daar geen deel van is, slechts een oorzaak; een onzichtbaar, ontastbaar bronvuur; naar zijn aard nergens anders in besloten dan in de levenswil.

Het lichaam kan het gemoed niet begrijpen, maar het gemoed begrijpt het lichaam, en brengt het tot lief en leed. Aldus moeten wij ook Gods woord en kracht begrijpen, die alle zichtbare, tastbare elementen verborgen blijven, en toch door en in die elementen zijn, en tot uiting komen en in ons leven en in ons zijn, zoals het gemoed in het lichaam.

Want het zichtbare en tastbare is wezen van het onzichtbare; uit het ongeziene, onbegrijpelijke, komt het zichtbare, het begrijpelijke: eenmaal uitgesproken maakt het onzichtbare de zichtbare wezens; en het onzichtbare woord van deze goddelijke kracht klinkt door in het zichtbare, zoals de ziel zich in het lichaam manifesteert.

De innerlijke geestelijke zielen-mens wird in het zichtbare beeld ingesproken, door het in-spreken en de inspiratie van het onzichtbare woord der goddelijke kracht, opdat het geschapen beeld versta, en de mens alle inzicht en kennis heeft van het zichtbare en het onzichtbare wezen.

Zo heeft de mens het vermogen gekregen om het onzichtbare woord Gods zelf weer uit te spreken. Ditzelfde geesteswoord scheidt de dingen die leven en groeien, waaraan de onzichtbare goddelijke wijsheid onderscheiden vormen geeft, zoals wij het voor ogen hebben.

Opdat het menselijke verstand alle krachten in hun hoedanigheden uitspreekt en alle dingen een passende naam geeft, volgens de hoedanigheden van de dingen, waardoor de verborgen wijsheid in haar kracht herkend en begrepen wordt, en de verborgen God met de zichtbare dingen geopenbaard wordt, tot het spel van de goddelijke kracht, zodat het onzichtbare met het zichtbare speelt.

Zoals het gemoed met het lichaam en door het lichaam in gevoelens en gedachten doordringt, en ze oproept en open maakt, zoals de onzichtbare wereld door en met deze zichtbare: en denk niet dat het onmogelijk is om de verborgen goddelijke wereld te doorgronden, wat ze is en wat haar uitwerking en haar wezen is; want bij het zichtbare wezen van de schepping zien wij ook een figuur van de innerlijke geestelijke uitwerking van de kracht-wereld.

En wij moeten van God niet anders denken, dan dat Hij de diepste grond is van alle wezen; en toch niet door één ding in beslag genomen wordt, door de aard van dat ding. Maar zoals de zon doordringt met zijn licht en kracht, in alle bestaande levende dingen voert, met alles zich verstaat en leeft, zo ook verstaat zich het goddelijke woord met het leven van de schepselen.³²

DE POORTEN VAN HET DIEPTE

Weet dat je niet thuis bent in deze wereld, maar dat je een vreemde gast bent, in een zware kerker, gevangen. Bid en smeek tot hem die er de sleutel van heeft, wees hem gehoorzaam in rechtvaardigheid, waarheid en tucht. En zoek niet het rijk van deze wereld, want dat zal je snel genoeg vinden. Dan zal je de kuise maagd hoog en diep in jouw gemoed verschijnen, en je naar jouw bruidegom begeleiden, hij die de sleutel heeft van de poorten van het diepte. Jij moet voor hem staan en hij zal je van het hemelse manna geven, dat je zal verkwikken en je sterk maken en jij zult worstelen bij de poorten der diepte. Jij zult er uit komen als het morgenrood en ook al was je hier des nachts gevangen, zo zal de stralende ochtend je in het paradijs verschijnen.³³

NIET IK, DIE IK, DIE IK BEN

Altoos hebben mensen gedacht dat de hemel honderden of duizenden mijlen boven de aarde staat en dat daar God alleen in de hemel woont.

Hoewel, voor dat ik dit inzicht kreeg en God het mij openbaarde, heb ik ook gedacht, dat dat alleen de juiste hemel is, die zich in een grote, lichtblauwe kring om de sterren sluit; want ik dacht dat daar alleen God Zijn ware wezen toont, en de wereld regeert met de kracht van Zijn Heilige Geest.

Maar in dit denken stootte ik vaak het hoofd - zeker deed de geest mij dat wedervaren - en zonk ik weg in diepe melancholie en treurnis, als ik de peilloze diepte van de wereld zag, en zon en sterren, terwijl ik in mijn geest de ganse schepping voor mij zag.

En dan zag ik ook het kleine vonkje mens, die bij Gods grote werken van hemel en aarde stond.

Toen ik gewaar werd dat kwaad en goed overal zijn, liefde en toorn, in de elementen en in de schepselen, en dat goddelozen zo goed leven als vrome mensen, dat de barbaren het beste land bezitten en dat het geluk hen meer toelicht dan die vrome mensen; toen werd ik heel treurig en zeer verdrietig en geen tekst kon mij troosten.³⁴

Maar toen ik in deze ellende mijn geest - ofschoon ik die nauwelijks kende oprecht tot God verhief, als was ik in een zware storm, en daarmee ook mijn hart, mijn verlangen, mijn denken, mijn wil, deed strijden om Gods liefde en barmhartigheid³⁵ te verwerven om des levens wille³⁶ en niet te versagen, toen zegende Hij mij, dat wil zeggen, Zijn Heilige Geest bracht mij het licht om Zijn wil te begrijpen en mijn verdriet los te laten, toen brak mijn geest door³⁷ tot in Gods binnenste wezen, waar hij met liefde werd opgevangen, zoals de bruidegom zijn bruid ontvangt.³⁸

Hoezeer dit een triomf is geweest in mijn geest, kan ik niet schrijven noch uitspreken. Ik kan het slechts vergelijken met hoe midden in de dood het leven geboren wordt, en met de opstanding uit de dood.

In dit licht heeft mijn geest weldra alles doorschouwd, en in alle schepselen, ook in onkruid of gras, God erkend, wie Hij is en hoe Hij is en wat Zijn wil is.³⁹

Want ik zag en begreep het wezen van alle wezen, de grond en ongrond, en het ontstaan van de Heilige Drievuldigheid; en de herkomst en oertoestand van de wereld en alle schepselen, door de goddelijke wijsheid. Ik erkende en zag in mijzelf alle drie werelden, ten eerste het goddelijke, engelachtige of het paradijselijke, ten tweede de duistere wereld, de oertoestand van de natuur tot het vuur. Ten derde die uiterlijke zichtbare wereld als een schepsel en gedrocht, of een uitgesproken wezen uit de twee innerlijke geestelijke werelden.⁴⁰

In dit kennislicht ontstond mijn will⁴¹ om dit alles in een memoriaal neer te schrijven, hoewel ik als stoffelijke mens slechts met grote moeite vatten en onder woorden kan brengen.⁴²

Ik weet dat de kinderen van het vlees mij zullen bespotten en zeggen, dat ik mij bij mijn leest moet houden en mij niet met zulke zaken bemoeien, en mij liever zien als handwerksman omdat dit mijn buik vult, die des te meer aandringen, het bestudeerd en daartoe geroepen zijn.

Vaak heb ik overwogen het na te laten, maar mijn voornemen kon ik niet uitvoeren. Want had ik zorgvuldig overwogen en besloten zulks te doen, dan werd mijn ziel bevreesd, omdat mijn lichaam te gronde zou kunnen gaan.⁴³

Omdat ik zelf zag dat mijn eeuwige redding daarvan afhangt, en dat door mijn nalatigheid de poorten des lichts gesloten houden de burg van mijn hemel, die ik met grote moeite en menige tegenslag dankzij Gods liefde verworven heb, zo wil ik God verzoeken dat Hij mijn vleselijk verstand gevangen neemt.

Ik heb de poort met het besef der kennis van het licht uitgekozen, en wil de drang van de geest en kennis volgen. En ook als mijn dierlijk lichaam tot de bedelstaf geraakt of geheel ten gronde gaat, daarom vraag ik nu niet verder.⁴⁴

God heeft mij het weten gegeven. Niet ik weet wie, de ik, die Ik ben, maar God weet het in mij zelve.⁴⁵

Hij richt zich tot mijn binnenste zijn en mijn binnenste zijn richt zich tot Hem.⁴⁶

DE OMMEKEER

Daarom: wilt je God en de eeuwigheid zien, richt dan je will op het binnenste.⁴⁷

HET WEZEN VAN DE MENS

Dit laten wij je zien: dat het eeuwige wezen aan de mens gelijk is, zo ook deze wereld de mens gelijk is.⁴⁸

Deze wereld is het grote mysterie, en daarom is in haar de mens geplaatst, als een wijs regeerder, opdat hij alle wonderen moge openen en scheppen in vormen, figuren en beelden naar zijn wil, die hem behagen, alles tot zijn vreugde en heerlijkheid.⁴⁹

Want alleen de mens kan de wonderen van deze wereld openbaren. Daarom

heeft de geest van deze wereld zeer naar de mens verlangd, en hem tot zich geroepen opdat hij alle wonderen moge openen, dat de mens zal scheppen alle kunst en taal in de wereld; alsmede de essentie en het hart van wat aarde of metaal is.⁵⁰

Want dat de mens spreekt en begrijpt, komt niet zo maar uit de sterren of de elementen; want anders zouden andere schepselen het evenzeer kunnen: de mens kan het dankzij Gods woord, dat in hem gevormd is.⁵¹

Hemel, aarde, sterren en elementen, dat alles, en ook de Heilige Drie-eenheid, want al hetgeen naam heeft, leeft in de mens. Alle schepselen zijn in de mens, in deze wereld, en in die der engelen. Met de kern aller wezens vormen wij slechts een lijf, welks delen elk weer een geheel zijn.⁵²

Daarom, mijn lief, mijn zoekend, mijn verlangend gemoed, bekijk je zelf, zoek je zelf, en vind je zelf: je bent Gods evenbeeld, afspiegeling, wezen en eigendom; Zoals je bent is ook de eeuwige geboorte in God; want God is geest, en wat uw lichaam stuurt is ook geest, gekomen uit en geschapen door Gods besturing.⁵³

Want de mens is het grootste geheim dat God geschapen heeft.⁵⁴

Daarom, wanneer wij over de hemel spreken of het ontstaan der elementen, spreken wij dus niet van zaken die ver van ons af staan, maar van dingen die in ons eigen lijf en onze ziel gebeuren: En niets is ons nader dan deze geboorte, want wij leven en zweven er in als ware het onze moeder; daarom noemen wij dit het huis van onze moeder; en wanneer wij over de hemel spreken, spreken wij over ons vaderland, dat de verlichte ziel kan aanschouwen, ook al blijft het voor het lijf verborgen.⁵⁵

En is onze hele leer niet anders: zoals de mens zal Gods lichtwereld zichzelf in zich ontsteken.⁵⁶

Daarom, mensenkinderen, wees ziende en niet blind. Neem waar wat geopenbaard is. Er gebeurt niets voor niets, er staats iets groots achter, slaap niet, de tijd is gekomen.

Zie wat het wezen van alle wezens is.

Onze wereld is voortgekomen uit het eeuwige.⁵⁷

Nu wij weten wie wij zijn, en dat God ons dit weten geeft, kunnen wij toekijken hoe wij het goede doen ontstaan. Want in ons hebben wij het Centrum Naturæ. Wij kunnen van ons zelf een engel maken; wij kunnen van ons zelf echter een duivel maken. Wij zijn daar, waar de schepping zich voltrekt wij staan op haar akker.⁵⁸

Vraag niet: Waar is God? Luister, verblinde mens: jij leeft in God zoals God leeft in je; je bent God, als je Hem je leven wijdt. Waar je blik reikt, daar is God.⁵⁹

HET PARADIJS

Het paradijs is wel in deze wereld, maar de mens leeft er niet.⁶⁰

HEMEL EN AARDE ZIJN MAGISCH

Alle dingen zijn ontstaan uit verlangen, Hemel en aarde zijn magisch.⁶¹

IN DE TAAL DER ENGELN

Lieve kinderen van God, die zo smartelijk zoeken, vergeet dit ene toch nimmer: al ons zien en weten is in God. Hij openbaart eenieder in die wereld wat Hij wenst, want Hij weet wat nuttig en zinvol is.

Want wie ziet als God, kan slechts Gods werk uitvoeren; hij moet doen, onderrichten, spreken zoals hij kan zien, anders wordt het zien hem ontnomen.

Want deze wereld is Gods zien niet waard; maar ter wille van het wonder en Gods openbaring wordt het aan enkelen gegeven om te zien, opdat Gods naam in de wereld wordt geopenbaard, en opdat zij getuigenis brengen tegen het goddeloze, tegen wie waarheid tot leugen verklaart of de Heilige Geest veracht.

Want wij zijn niet wie wij zijn, doch dienen Zijn licht. Niets weten wij van God. God zelf is ons weten en ons zien.

Wij zijn zelf niets, maar Hij is alles in ons. Wij zouden blind zijn, doof en stom en levenloos, als Hij zal zijn ons leven en ziel, en al ons handelen.

Onze tong kan niet zeggen, waneer iets goed is gedaan: 'Dit hebben wij gedaan', maar: 'Dit heeft de Heer in ons gedaan, geprezen zij Zijn naam!'

Maar wat doet deze boze wereld nu? Zegt iemand: dit heeft God in mij gedaan, dan is het is dus zeker goed, maar de wereld spreekt: Dwaas, je hebt dit zelf gedaan, God is niet binnen jou, je liegt. Gods geest zou dus een dwaas zijn of een leugenaar.

We zegt dit, wie spreekt zulke laster? De duivel, die als Gods vijand diens werk verhult, opdat Zijn geest ontkend worde, en hij zelf tot het laatste Oordeel vorst van deze wereld blijft.⁶²

Niemand heeft in zich zelve de macht uit Gods diepte iets te putten en het anderen te verklaren, want wij zijn slechts kinderen en ABC-scholieren.

Zo wij hier geleerde dingen over zeggen en schrijven, komen ze niet voort uit ons eigen begrip, doch uit het geest van de moeder, de geest die spreekt door zijn kinderen.

Hij openbaart zich in vele gestalten, elk verschillend van andere, want Zijn wonder-wijsheid is een niet te meten diepte. Derhalve is het geen wonder dat Gods kinderen in zovele talen spreken, immers elk kind spreekt dankzij de wijsheid van de Moeder, die onpeilbaar is en onmeetbaar.

Maar aller doel is echter Gods hart, waar zij alle heen gaan, en zo kunt je zien of de geest namens God spreekt of uit de duivel: want ook de duivel heeft zijn matrix, meet daarmee zijn kinderen, die ook in de geest spreken van hun moeder.⁶³

Maar wanneer de Heilige Geest de ziel tot ontbranden brengt, zo straalt hij als een groot vuur in het lichaam, en vervult elk deel ervan met grote verrukking.⁶⁴

Ik spreek hier in de taal der engelen; versta mij aldus, denk niet aan deze wereld.⁶⁵

AARS BABYLON

O aars Babylon, wat moet ik over je zeggen? Jij noemt je zelve gaarne een kind van God, maar in je hart ben je een moordenaar en dief; slechts wereldse eer en rijkdom zoek je, nooit doe je navraag naar degenen die ze je bezorgen.⁶⁶

Wanneer je de wereld ziet in waarlijk helder licht zie je de vier zonen, die de duivel heeft verwekt – (1) Hovaardij, (2) Gierigheid, (3) Afgunst en (4) Toorn - zij regeren op deze manier de wereld en zijn het hart van de duivel, zijn dierlijke geesten.⁶⁷

De wereld waant zich dankzij het heldere licht overdekt met bloemen. Maar Gods geest laat zien hoe ze midden in de hel staat. Omdat ze de liefde veracht en gierigheid, woeker en uitbuiting vereert; is er in haar geen barmhartigheid meer. Allen roepen: 'Als ik maar geld had!' De machtige zuigt de weerloze de merg uit zijn botten en eigent zich het zweet zijns aanschijns toe. Kortom, er is slechts leugen, bedrog, moord en doodslag. Gewis noemen wij dit des duivels woonstede.⁶⁸

Hier is het heilige Licht slechts geschiedenis en kennis. Hier wil de Geest niet werken. O blinde, dwaze wereld!⁶⁹

Als alle bomen konden schrijven, en alle takken pennen waren, als alle bergen boeken waren, en al het water zwarte inkt, zo konden ze de ellende en de pijn niet bij benadering beschrijven!⁷⁰

WAT ZOEKEN WIJ AL ZO LANG?

Wat zoeken wij al zo lang? Laten wij eerst trachten ons zelf te kennen. Wanneer wij ons vinden, vinden wij alles; laten wij eerst trachten van ons zelf te houden, want met die liefde houden wij ook van God; wat wij voor elkander doen, doen wij voor God; wie zijn broer en zijn zuster zoekt en vindt, heeft God gezocht en gevonden. In Hem zijn wij een lichaam en vele delen, die alle hun taak, hun opdracht en hun handelwijze hebben, want zo is het wonder Gods.

Voor de tijd van deze wereld werden wij in Zijn wijsheid herkend, en Hij schiep ons tot ons wezen, zodat een spel in Hem zijn moge.⁷¹

DE KINDERWEG

Een eenvoudige kinderweg leidt naar de hoogste weidsheid: de wereld kent die niet. Je hoeft niet op verre plekken te zoeken, want hij is hier en begint aan jouw zielsdeur.

Is het zo, dat zij een lege plek in de ziel mag vinden, dan zal ze zich aldaar openbaren, en zich meer verheugen dan zelfs de zon aan de elementen. Zo zij -de ziel - zich aan haar - de wijsheid - als eigendom aanbiedt, zo doordringt ze de ziel met haar vuur-brandende liefde en openbaart haar alle geheimen.⁷²

Zie, blinde mens, ik zal je het aantonen, ga op een weide, je ziet velerlei bloemen en kruiden, je ziet bittere en rinse, zoete en zure, witte en gele, rode, blauwe, groene en nog veel meer. Ontspruiten ze niet alle aan de aarde? Staan ze niet naast elkaar? Gunnen ze elkaar niet hun eigen gestalte?⁷³

Hebben ze niet allen een moeder die ze baarde? Daarom: alle zielen uit een ziel, alle mensen uit een mens.⁷⁴

Jacob Böhme was 49 toen hij op 16 november 1624 stierf in Görlitz. Zijn laatste woorden waren: 'Nu ga ik naar het Paradijs'. Zijn begrafenis op het kerkhof van de St. Nicolaikerk werd voor gemeentebestuur en kerkleiding een politieke zaak. Zijn grafkruis, dat vrienden en beschermers hadden doen oprichten, werd na enkele dagen omver gehaald.

'De vis leeft in het water, planten in de grond,
vogels in de lucht, de zon in het firmament,
De salamander vindt in het vuur zijn grond,
Het goddelijk hart is Jacob Böhmes element.'

*Angelus Silesius*⁷⁵

*

De Duitse teksten zijn afkomstig uit de uitgave van 1730 van de *Theosophia Revelata oder alle Göttliche Schriften Jacob Böhmens*.

*

Nederlandse vertaling: Robert Egeter van Kuyk, Pieter Zandée

QUOTES

¹ Vom Irrtum der Secten Es. Stiefels und Ez. Meths, 57

² Von der Menschwerdung Jesu Christi, I, 5, 2

³ Von dem Dreyfachen Leben des Menschen, 7, 25

⁴ Mysterium Magnum, 18, 12

⁵ Beschreibung der Drey Principien Göttliches Wesens, 10, 18

⁶ Von dem Dreyfachen Leben des Menschen, 7, 25

⁷ Von der neuen Wiedergeburt 1, 15

⁸ Vom Irrtum der Secten Es. Stiefels und Ez. Meths, 292

⁹ Von der Menschwerdung Jesu Christi I, 6, 5

- ¹⁰Theosophische Sendbriefe, 12, 14
¹¹Theosophische Sendbriefe 12, 15
¹²Theosophische Sendbriefe 12, 14
¹³Theosophische Sendbriefe, 20, 3
¹⁴Theosophische Sendbriefe 12, 19
¹⁵Theosophische Sendbriefe 12, 20
¹⁶Morgenröte 2, 16
¹⁷Morgenröte 1, 2
¹⁸Morgenröte 19, 6
¹⁹Morgenröte 1, 2
²⁰Morgenröte 2, 1
²¹Morgenröte 1, 14
²²Morgenröte 2, 3
²³Morgenröte 2, 5
²⁴Beschreibung der Drey Principien Göttliches Wesens, Appendix, 3 - 4
²⁵Morgenröte, 18, 112
²⁶Morgenröte, 18, 113
²⁷Mysterium Magnum, 71, 17
²⁸Morgenröte, 18, 109
²⁹Von sechs Theosophischen Puncten, P 4, Cap. 5, 13-14
³⁰Morgenröte, 22, 36-39
³¹Von der Menschwerdung Jesu Christi I, 14, 1-2
³²Mysterium Magnum, Vorrede, 1-8
³³Beschreibung der Drey Principien Göttliches Wesens 16, 54
³⁴Morgenröte, 19, 3-9
³⁵Morgenröte 19, 10
³⁶Morgenröte 19, 11
³⁷Morgenröte 19, 10
³⁸Morgenröte 19, 11
³⁹Morgenröte 19, 12 - 13
⁴⁰Theosophische Sendbriefe, 12, 8
⁴¹Morgenröte 19, 13
⁴²Theosophische Sendbriefe, 12,9
⁴³Morgenröte, 25, 5-7
⁴⁴Morgenröte, 25, 9-10
⁴⁵Zweyte Schutzschrift wieder Balthasar Tilken, 72
⁴⁶Zweyte Schutzschrift wieder Balthasar Tilken, 75
⁴⁷Von dem Dreyfachen Leben des Menschen. X, 26
⁴⁸Von dem Dreyfachen Leben des Menschen, 6, 48
⁴⁹Von der Menschwerdung Jesu Christi, III, 6, 6
⁵⁰Von dem Dreyfachen Leben des Menschen, 9, 6
⁵¹Mysterium Magnum 36, 85
⁵²Von dem Dreyfachen Leben des Menschen, 6, 49
⁵³Von dem Dreyfachen Leben des Menschen, 4, 75
⁵⁴Von der Menschwerdung Jesu Christi, I, 5, 23
⁵⁵Beschreibung der Drey Principien Göttliches Wesens 7, 7
⁵⁶Sex Puncta Theosophica, P.5, 7, 33
⁵⁷Von der Menschwerdung Jesu Christi II, 9, 1
⁵⁸Von der Menschwerdung Jesu Christi II, 9, 2
⁵⁹Morgenröte, 22, 46
⁶⁰Signatura Rerum, 8, 47
⁶¹Von der Menschwerdung Jesu Christi, I, 5, 17
⁶²Von der Menschwerdung Jesu Christi II, 7, 9

- ⁶³ Von dem Dreyfachen Leben des Menschen, 5, 72-73
⁶⁴ Morgenröte, Vorr. 102
⁶⁵ Morgenröte 11, 60
⁶⁶ Beschreibung der Drey Principien Göttliches Wesens, 19, 48-49
⁶⁷ Morgenröte, 20, 9
⁶⁸ Morgenröte, 20, 11-13
⁶⁹ Morgenröte, 20, 14-15
⁷⁰ Morgenröte 16, 26
⁷¹ Von dem Dreyfachen Leben des Menschen. 11, 106
⁷² Theosophische Sendbriefe, 55, 7
⁷³ Morgenröte, 11, 37
⁷⁴ *Theosophische Sendbriefe*, 12, 36
⁷⁵ Angelus Silesius: *Der Cherubinische Wandersmann*, Kritische Ausgabe, Stuttgart, Reclam 1995 S. 370.

Jacob Böhme